

Indledningen er redigeret af Kirsten Vad og Jens Lei Wendel-Hansen

Tilsyn ved dr.phil. Jes Fabricius Møller

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstredegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2024

Indledning til “Tysk og Dansk”

ved Kim Steen Ravn

Indhold

- 1 Anledning
- 2 “Tysk og Dansk”
- 3 Hjemmetyskeri
- 4 Køsters version
- 5 Anvendt litteratur

1 Anledning

Fædrelandsdigtet “Tysk og Dansk” blev skrevet på baggrund af Treårskrigen (1848-1851) og de politiske udfordringer, der fulgte af, at Frederik 7. formodentlig ikke efterlod sig en arving til den danske trone, og stormagternes krav om opretholdelse af den danske helstat. Kravene blev formuleret i Londontraktaten af 2. august 1852. Med Londontraktaten af 8. maj 1852 blev det på denne baggrund desuden slået fast, at prins Christian, den senere Christian 9., og hans hustru Louise af Hessen samt deres efterkommere skulle arve den danske trone og hertugdømmerne Slesvig, Holsten og Lauenborg (jf. opslaget “Londontraktaten, 8. maj 1852” på danmarkshistorien.dk).

Den danske Forening blev oprettet i 1853. Foreningen skulle værne om dansk kultur og sprog, og *Dannebrog* samtidig fungere som talerør for foreningen (se indledningen til [Indbydelse til en Dansk Forening](#)). Ugebladet udkom i perioden 21. maj 1853 til 31. december 1855. Grundtvig bidrog især med digte og artikler i første årgang. “Tysk og Dansk” indgik altså i foreningens kamp for dansk sprog og kultur.

2 “Tysk og Dansk”

Digtet er en advarsel mod Tysklands indflydelse på dansk sprog og kultur. Det var

Grundtvigs tredje fædrelandsdigt skrevet til ugebladet siden dets start tre uger tidligere den 21. maj 1853.

Digtet har en syvlinjet strofeform med trokæisk rytme og skiftende betonedede og ubetonede udgange i de første fire vers. Vers fem og seks har betonet udgang, mens vers syv har ubetonet. De fire første vers har krydsrim, ABAB, vers fem og seks har parrim, CC. De trykstærke udgange understreger alvoren i Grundtvigs advarsler mod Tyskland og tysk aggression i kraft af de trykstærke udgange. Sidste vers er ikke rimet, hvad der danner en hurtig overgang til den efterfølgende strofe. Verset uden rim fungerer i nogle strofer også som en opsummering eller understregning af strofens hovedtanke, se f.eks. vers 7 i strofe 10, 11 og 12.

“Tysk og Dansk” består af 17 strofer, og digtet kan deles i to lige store halvdele omkring strofe ni. De første otte strofer beskriver truslen fra Tyskland og hvilke konsekvenser, den kan få, hvis ikke Danmark og danskerne sætter sig til modværge. Tyskerne repræsenterer aggressivitet og dominans (strofe 1 og 2) og kold fornuft og beregning (strofe 3), mens danskerne kendetegnes ved ro og fred (strofe 3). Hvis ikke danskerne gør modstand mod tysk indflydelse og påvirkning, da venter der “et Hundeliv” (strofe 4, vers 3). Strofe fem beskriver ikke uden ironi Tysklands grænseløse og absurde ambitioner. De vil ikke blot gøre Danmark tysk, men også England, og de helmer ikke, før både sol og måne er tyske (vers 6-7). At det er Tyskland, der er den aggressive part, understreges i strofe syv: “Derfor aldrig Dansk og Tysk / Komme kan tilrette / Førend Tysk er meer ei brydsk” (vers 1-3).

I strofe 10-12 skærpes fremstillingen af truslen mod Danmark. I et romantisk natursceneri sammenlignes Tyskland metaforisk med en jæger, og Danmark med det jagede rådyr. Den eneste måde, hvorpå Danmark kan overvinde eller undvige overmagten, er derfor ved at være forsigtig og undgå den direkte konfrontation (strofe 10, vers 7 og strofe 11).

“Tysk og Dansk” er fuld af opfordringer til kamp mod den truende overmagt: “Dansker, gør dig stiv [gør dig klar til kamp]” (strofe 4, vers 1), og skønt tyskerne fik prygl, trænger de stadig til flere (strofe 9, vers 3-4). Det er et særtræk ved Grundtvigs fædrelandsdigte, at de både præges af hymniske træk og opfordring til kamp mod det eller den, der truer Danmark (Damsgaard 2014, s. 96). Når Danmark kan gå sejrende ud af den ulige kamp, skyldes det den lykkelige skæbne, der har tilsmilet landet i årtusinder trods de vanskelige vilkår: “Hjælp dig et Par Tusindaar, / Skiermer end [endnu] de Kiække [modige]” (strofe 13, vers 6-7).

I digtet “Den Danske Nødvendighed” har Grundtvig en lignende forklaring. Der har danskerne fået “Lys og Liv og Størke [dvs. styrke]” rakt ned fra himlen i en fjern mytologisk fortid (Grundtvig 1853, strofe 17, vers 6). De to forklaringer har det til fælles, at Danmark er begunstiget af en lykkelig fortid.

I “Tysk og Dansk” gentager strofe 14 forklaringen på Danmarks lykke som noget, der skal findes i en fjern fortid (vers 2).

I strofe 14-17 er en advarsel til Tyskland. Det vil ikke lykkes dem at gøre Danmark

tysk. Problemet er, at “Ingen Tysker er saa klog, / Han det kan udgrunde, / Hvad der staaer i Skæbnens Bog [er bestemt af skæbnen]” (strofe 15, vers 1-3). Tyskernes tomme visdom, der kun resulterer i sult og hovedpine (strofe 16). I modsætning til tyskerne ved danskerne, at Danmark er et lille land truet fra mange sider (strofe 17, vers 1-4). Det betyder dog ikke, at Danmark på nogen måde ønsker fremmed indflydelse af nogen art, hvilket ganske tydeligt fremgår at digtets tre sidste vers:

Men det mindste Himmerig
Maa det største Helved sig
Meget dog frabede! (strofe 17, vers 5-7)

3 Hjemmetyskeri

Et er den militære trussel fra Tyskland, noget andet er det tyske sindelag, det som Grundtvig i digtet kalder “Hjemtyskeri”, dvs. sympati for Tyskland, tysk sprog, tysk tænkemåde eller den indre tyskthed (strofe 6, vers 6). Hjemmetyskeriet var for Grundtvig den værste fjende. Kampen mod den er vigtigere end den militære kamp, som Danmark alligevel aldrig ville kunne vinde (Lundgreen-Nielsen 1992, s. 113 f.). I strofe seks advarer Grundtvig mod, at den danske modvilje mod krig ikke må føre til, at de bøjer sig for hjemmetyskeriet. Betegnelsen er ikke ny. Grundtvig anvender begrebet i *Danskeren* (1850). Der skriver han en hel artikel om fænomenet med den sigende titel “Hjemtyskeriet, som ‘Svampen’ i Danmark” (Grundtvig 1850, s. 587-592).

4 Køsters version

Kristian Køster udgav “Tysk og Dansk” i en forkortet version i *Et Hundrede Danske Sange* (1865), hvor det bestod af stroferne 1, 2, 5-7, 13-15 og 17 fra udgaven i *Dannebrog*. Siden han udelod stroferne 10-12, hvor Tyskland sammenlignes med en jæger og Danmark med et rådyr, måtte han ændre ordlyden i strofe 13, vers 1. I *Dannebrog* lyder verset “Derfor, kiære Danske Raa!”, hvilket hos Køster blev til “Derfor, Folk ved Bølgen blaa!” (Køster 1865, s. 31). “Raa” ville ikke give mening som metafor for det forfulgte danske folk uden førstetrykkets strofe 10-12.

5 Anvendt litteratur

- Damsgaard, Johan (2014) “Fædrelandssangen” i *Ved lejlighed. Grundtvig og genrerne*, red. Sune Auken og Christel Sunesen, s. 95-123. Hellerup.
- Grundtvig, N.F.S. (1850) “Hjemtyskeriet, som ‘Svampen’ i Danmark” i *Danskeren. Et Ugeblad*, bind 3, nr. 37, s. 587-592. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1853) “Den Danske Nødvendighed” i *Dannebrog. Et Ugeblad for den Danske Forening*, nr. 5, 17. juni, sp. 1-4. København.
- Køster, Kristian udg. (1865) *Et Hundrede Danske Sange*. København.

- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1992) "Grundtvig og danskhed" i *Dansk Identitetshistorie*, bind 3, s. 9-187. København.